

PŘEHLED VÝZKUMŮ

49

Brno 2008

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 49

Volume 49

Číslo 1–2

Issue 1–2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Freisinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliáčik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Balász Komoróczy, Marián Mazuch, Ladislav Nejman,
Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa, Ondřej Mlejnek

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce
Cover Photography

Vrcholně středověká lotová závaží z českých a moravských lokalit.
Gruna, Hradisko (vlevo); Písek, u Šarlatského rybníka (v popředí); Ví-
cov, Městisko (vpravo dole); Boskovice, hrad (vpravo nahore). Srov.
studii J. Doležela v tomto svazku. Foto P. Smékal.

*Medieval cup nested weights from czech and moravian sites. Gruna,
Hradisko (left); Písek, u Šarlatského rybníka (front); Vícov, Městisko
(bottom right); Boskovice, castle (top right). Cf. the article by J. Dole-
žel in this volume. Photo by P. Smékal.*

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@iabrno.cz
Internet: <http://www.iabrno.cz>

Tisk
Print

Arch, spol. s r. o.
Charbulova 3a
618 00 Brno-Černovice

KNIHOVNA AV ČR

PD 1520

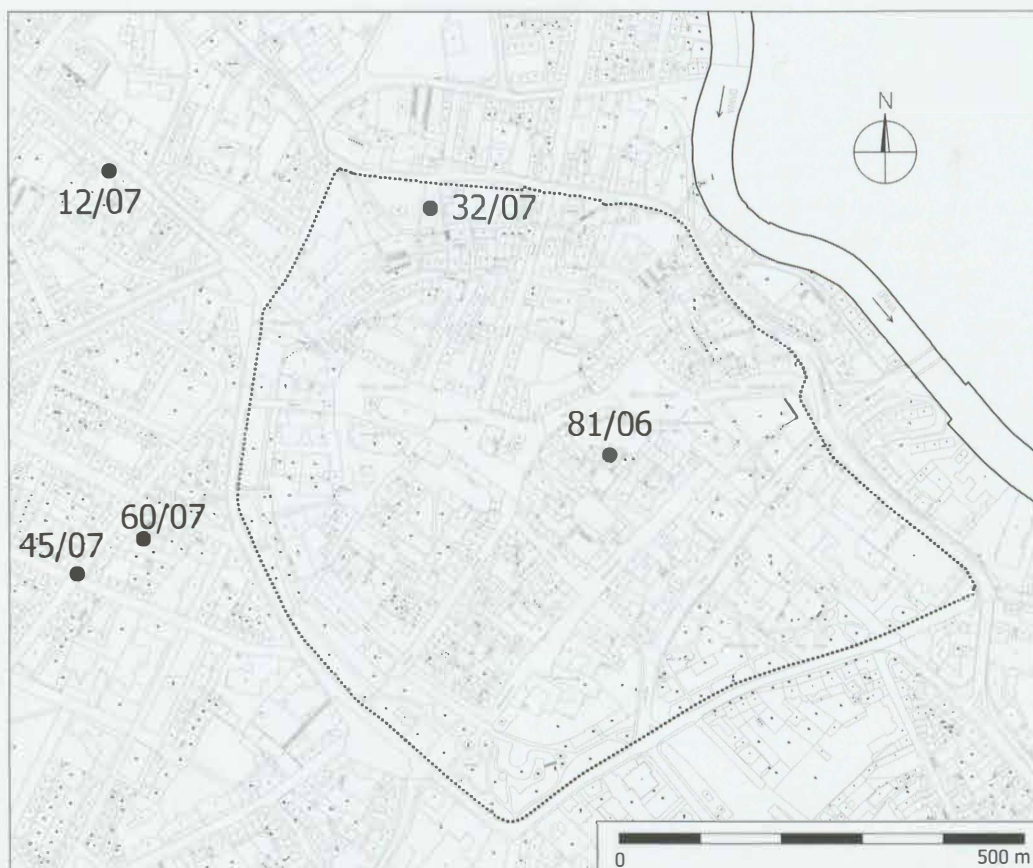
Roč. 49, 2008, č. 1-2

91087/09

ISSN 1211-7250
MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2008
Náklad 450 kusů
Copyright ©2008 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v.v.i. and the authors.

Obr. 81: Opava (k. ú. Opava-město a Opava-Předměstí). Lokalizace archeologických výzkumů provedených v roce 2007 NPÚ-ÚOP Ostrava v katastrální mapě. *Abb. 81: Opava (Katasterg Gebiet Opava-Stadt und Opava-Vorstadt). Lokalisierung der Grabungen des Nationalinstituts der Denkmalpflege – Arbeitsstelle Ostrava aus dem Jahre 2007 in der Katasterkarte.*

Literatura

- Šlézar, P. 2002: Ulice Husitská a Ibsenova. *Státní památkový ústav v Olomouci. Výroční zpráva 2001*. Olomouc, 79–80.
- Šlézar, P. 2005: Olomouc. Husitská a Ibsenova ul. Nálezová zpráva uložena v knihovně NPÚ, ú. o. p., v Olomouci, Olomouc.

Resumé

Olomouc (Bez. Olomouc). Družební Str. Jüngere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-MĚSTO, OKR. OPAVA)

Drůbeží trh, p. č. 574 a 606. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí vnitrobloku Drůbeží trh v Opavě byla v listopadu 2006–lednu 2007 realizována rekonstrukce kanalizačního řadu, který je veden v podélné ose stejnojmenné ulice, vystavěné v 19. století po demolici masné a drůbeží tržnice, zaznamenané ještě v r. 1836 mapováním stabilního katastru (obr. 82). Severní část trasy kanalizace se již nachází v dvorní části parcely pří-

slušné k dnes již nedochovanému domu s č. o. 27 na Dolním náměstí.

Výkop pro rekonstrukci kanalizace byl hlouben za archeologického dohledu v trase stávajícího řadu, takže nedošlo k výraznějšímu narušení intaktních archeologických terénů. Po odebrání zásypu kanalizace byl ale odhalen řez středověkým souvrstvím, které se podařilo dokumentovat a následně ovzorkovat v souhrnné délce cca 47 m (NPÚ Ostrava, akce č. 81/06; obr. 82: profily P1–P9). Protože byl ale výkop zčásti pažen tzv. boxy, mohla být svrchní část stratigrafie dokumentována pouze výběrově, spodní část souvrství byla naproti tomu přístupná v podstatě bez omezení.

Bázi souvrství o mocnosti cca 3,0 m představoval hnědošedý půdní horizont s ojedinělými pravěkými keramickými zlomky, vyvinutý na sprašovém podloží, který v jižní části výkopu (obr. 82: sonda S1) překrýval výplň zahloubeného objektu s atypickými keramickými nálezy, jež lze pouze obecně zařadit do mladší až pozdní doby kamenné. Do povrchu půdního horizontu byly zahloubeny nepočetné sídlištní jámy s keramickým inventářem, náležícím nejstaršímu opavskému středověkému keramickému horizontu, vymezenému intervalem 12./13.–1. polovina 13. století. Nálezy téhož časového rozpětí pocházejí i ze spodní části souvrství, které posléze půdní horizont překrylo. Další vývoj zdejší stratigrafie byl velmi

dynamický, podobně jako na dalších plochách zkoumaných v minulosti v okolí obou hlavních opavských náměstí. Podstatná část vrstev byla uložena ještě v průběhu 13. a 14. století (obr. 83), chronologie stratigrafické sekvence je i zde podpořena sérií dendrodat (datování provedl Ing. Michal Rybníček z MLZU). Relativně vysoký podíl přemístěné podložní spraše na vzniku těchto vrstev opět dokládá, že zde došlo k nárůstu terénu především v souvislosti s hloubením suterénů a dalších zahluobených objektů na přilehlých parcelách. Převážná část souvrství měla ale odpadní charakter, lokálně byly zaznamenány i drenážní vrstvy tvořené šterkem. Zcela chyběly výraznější pozůstatky dřevohliněné či zděné zástavby a pouze sporadicky byly identifikovány odpadní jímky, což zřejmě koresponduje s polohou dokumentovaných profilů v okrajové části původních velkých městišť, příslušných k zástavbě na Dolním náměstí a v ulici Mezi trhy. Mladší pozdně středověká/raně novověká část stratigrafie je reprezentována souvrstvím, ve kterém se uplatňovaly spáleništní planýrky. Stratigrafickou sekvenci uzavírala valounová dlažba z 19. století, nálezové situace, které by mohly souviset s výše zmíněnou masnou tržnicí, nebyly zjištěny.

Michal Zezula

Resumé

Opava (Bez. Opava), Parz. Nr. 574, 606. Mittelalter-Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-MĚSTO, OKR. OPAVA)

Nákladní ulice, p. č. 94/1; 97; 98/2; 104/3,4,9,15; 117/1; 602; 603. Vrcholný a pozdní středověk, novověk. Město. Zjišťovací výzkum.

Zjišťovací archeologický výzkum v prostoru bývalé městské tržnice a tzv. Dolního pivovarského dvora byl vyvolán přípravou stavebního záměru Opava-Plaza, v jehož rámci měla být podstatná část tohoto areálu zastavěna obchodním a zábavním centrem. Výzkum realizoval NPÚ-ÚOP v Ostravě (č. akce 32/07) ve spolupráci s Archaia Olomouc, o. p. s. Terénní práce probíhaly v červenci–říjnu 2007. Hlavním cílem zjišťovacího výzkumu bylo získat základní poznatky o charakteru zdejší terénní situace tak, aby bylo možno formulovat podmínky ochrany a záchrany archeologického dědictví na budoucím staveništi. V průběhu výzkumu bylo otevřeno celkem 16 sond (obr. 84).

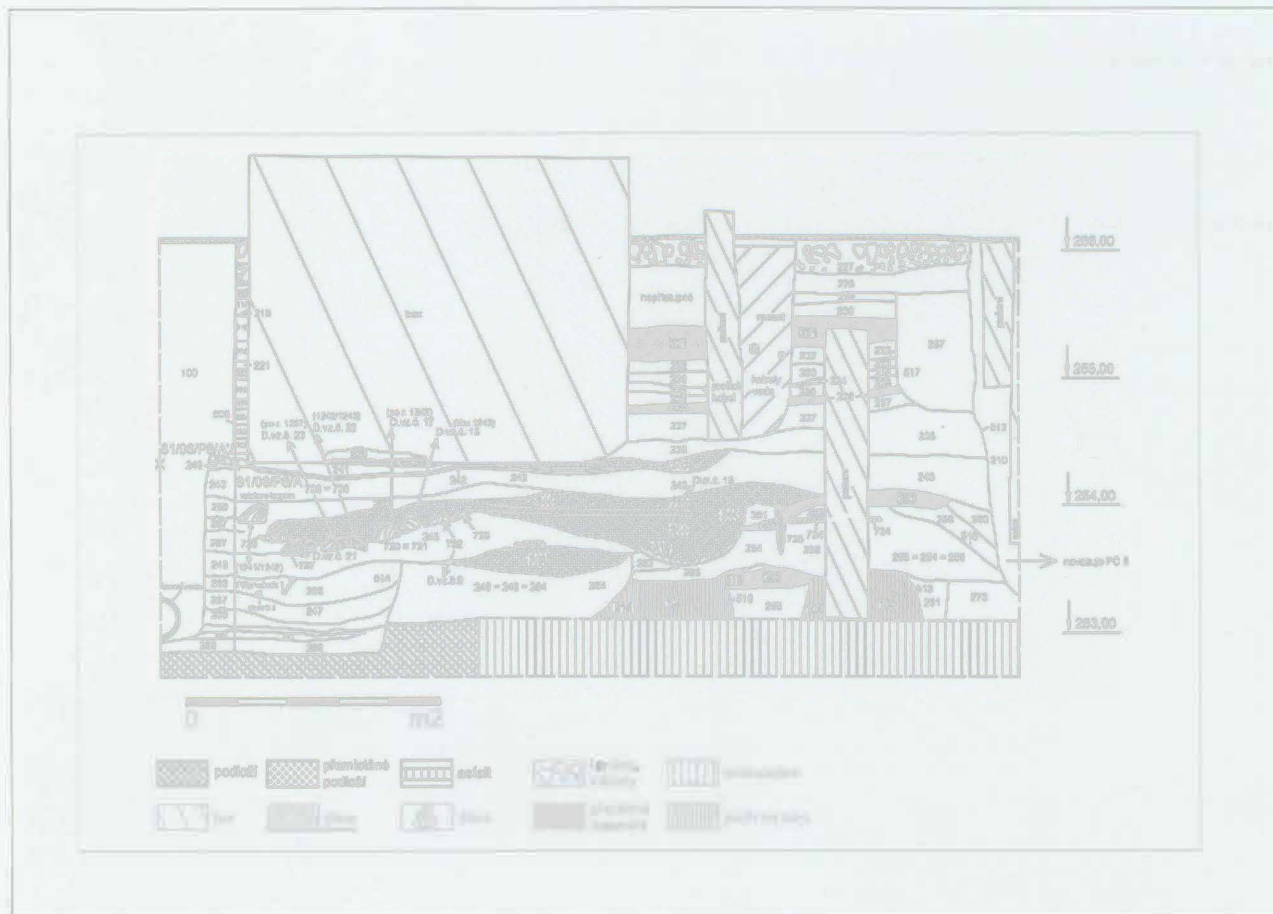
Zkoumaný prostor byl v minulosti součástí levobřežní části bývalého ratibořského předměstí. Převážná část plochy dotčené sondážním výzkumem se tak nachází v inundačním území řeky Opavy, její jižní část ale zahrnuje i terénní zlom, který kopíruje okraj vlastního historického jádra města a zároveň i linii městské fortifikace. V jejím předpolí byl již od středověku situován tzv. Fortenský mlýn s dvojnásobným složením, poháněným vodou, která byla přiváděna Mlýnským náhonem. Před rokem 1629 byl areál mlýna začleněn do barokního bastionu, jehož obvod dodnes v podstatě kopíruje severní uliční fronta Nákladní ulice. V průběhu 19. stol., po demolicí městské fortifikace, byl Fortenský mlýn adaptován na soukenickou továrnu, v první polovině 20. stol. zde byla zřízena městská

tržnice a při Nákladní ulici bylo rovněž vystavěno několik obytných domů. Po roce 1945 byly objekty bývalého mlýna spolu s větší částí obytných a továrních budov demolovány a nahrazeny několika novostavbami.

Obr. 82: Opava, Drůbeží trh. Lokalizace dokumentovaných profilů a zkoumané plochy v soutisku současné katastrální mapy a indikační skici stabilního katastru z r. 1836. Abb. 82: Opava, Drůbeží trh (Hünenmarkt). Lokalisierung der dokumentierten Profile und der Grabungsfläche im Zusammendruck der Katasterkarte und der Indikationskizze des Urkatasters aus dem Jahre 1836.

Nálezová situace ve všech otevřených sondách korespondovala s inundačním charakterem území. Přibližně v úrovni 248,00–249,00 m n. m. bylo v sondách S7, 13 a 16 dosaženo povrchu terciérních jílu, které představují podloží fluvialních sedimentů na lokalitě. Ty jsou reprezentovány písčitymi a jílovitými šterky, místy (sondy S5, 6 a 12) ale byly registrovány i slatinné polohy, překryté písčitojílovitými naplaveninami, dokládající přítomnost odstaveného ramene řeky Opavy v severní části zkoumané plochy. V některých sondách (S9, 11, 13–16) se navíc vyskytovaly i pohřbené půdní horizonty, obsahující nálezy z mladší doby bronzové (srov. obr. 86 – s. j. 326), příp. i z přelomu 12. a 13. stol., resp. I. pol. 13. stol. (sonda S11) a následujících vrcholně středověkých etap osídlení lokality. S pozůstatky středověké zástavby lze ale spojit pouze nečetné nálezové situace, její dřevohliněný charakter dokládá např. sloupová jáma a planýrka přepálené hliněné omazávky v sondě S11. Se středověkými aktivitami ve zkoumaném prostoru souvisí dále i koncentrace železných předmětů a jejich zlomků v sondě S7.

Obr. 83: Opava, Drübeží trh. Profil P9 středověkým souvrstvím s dendrochronologicky datovanými dřevěnými prvky.
 Abb. 83: Opava, Drübeží trh (Hünenmarkt). Profil P9 durch die mittelalterliche Schichtenabfolge mit dendrochronologisch datierten Holzelementen.

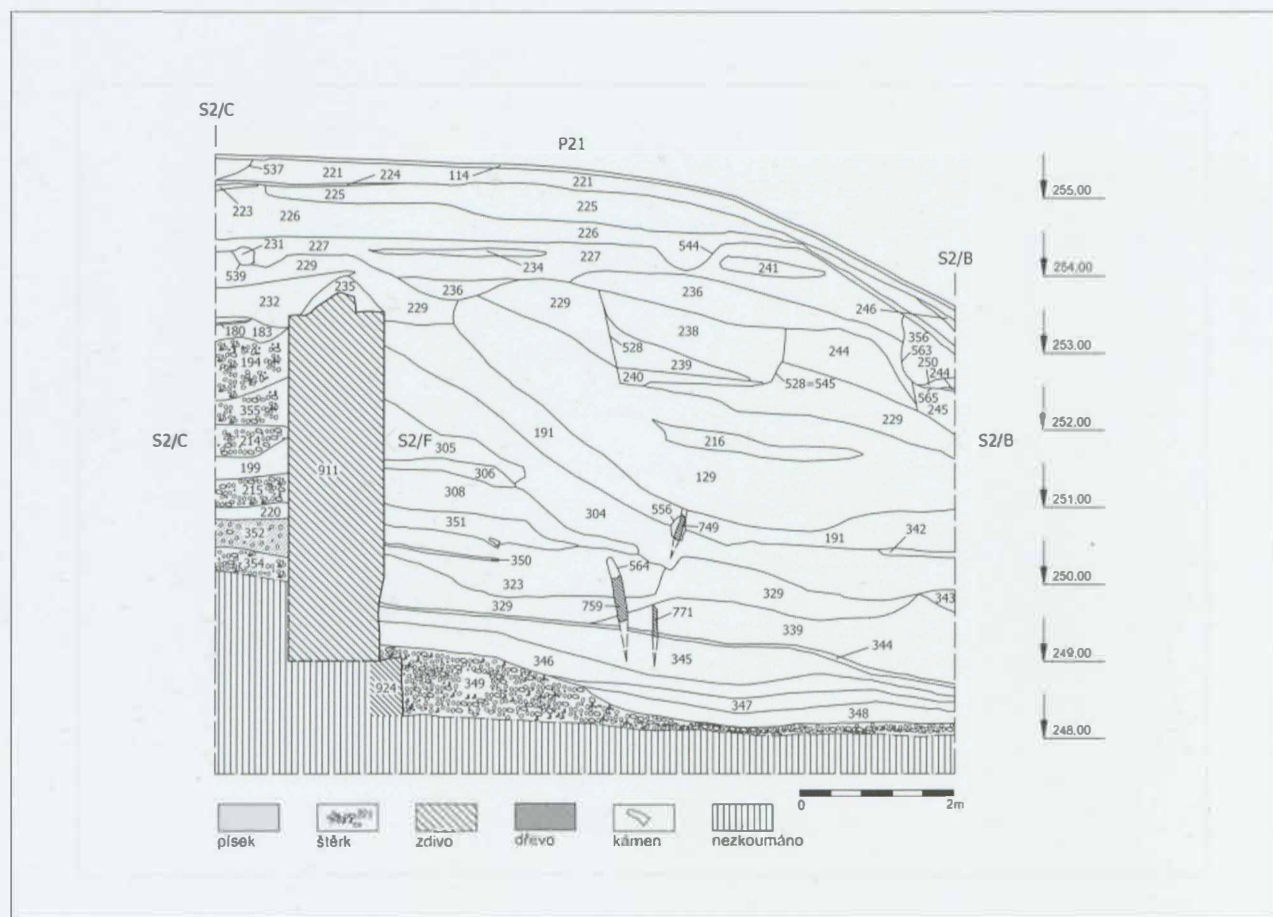

Obr. 84: Opava, Nákladní ul. Situace zjišťovacích sond (S1-16), vynesená do soutisku současné a historické katastrální mapy z r. 1938.
 Abb. 84: Opava, Nákladní Str. Sondagen S1-S16, im Zusammendruck der gleichzeitigen und historischen Katasterkarte aus dem Jahre 1938.

Podstatná část povodňové akumulace na lokalitě spadá až do období pozdního středověku a raného novověku, ze kterého pochází cca 2,0–3,0 mocné souvrství přeplavených hlinitých vrstev s nálezy 15.–17. stol. Intenzivní akumulační proces byl nespíše ukončen nasypáním zem-

ního tělesa barokního bastionu. Pozdnímu středověku, či spíše ranému novověku náleží i nálezové situace, které lze spojit s objektem Fortenského mlýna a s ním souvisejícího náhonu. Jednalo se jednak o příkopovitý útvar registrovaný v sondě S15, tedy v místech, kde je jedno z ramen náhonu doloženo i indikační skicou Stabilmního katastru, především pak ale o mohutné zděné nároží mlýnské budovy, provázané s obvodovým zdívem náhonu (obr. 86 - s. j. 908; obr. 87), odkryté v sondě S16. Tyto zděné konstrukce byly založeny do pozdně středověkých a raně novověkých naplavenin, přičemž stěny stavebního výkopu byly fixovány bedněním. Stav dochování dřevěných prvků bohužel ale neumožnil dendrochronologické upřesnění datace zkoumaných zdív. Kromě mlýna a náhonu se v raném novověku nacházely v tomto prostoru i další zařízení využívající polohu v říční inundaci. Svědčí o tom kaskádovitě upravené dno objektu, zahluobeného do jílovité naplavené vrstvy v sondě S15, z jehož výplně pocházejí četné nálezy říčních škeblí. V sondách S7 a 16 byly zaznamenány i pozůstatky dřevěných konstrukcí (soustava vertikálně zaražených kůlů a trámů a horizontálně položených desek a fošen spolu s destrukcí košatinového plotu), souvisejících s dalšími sídlištními či výrobními aktivitami, které se v této části údolní nivy rozvíjely v raném novověku v mezidobí mezi jednotlivými záplavami.

Důležitým přínosem výzkumu je dále i výrazné prohloubení poznatků o vývoji městské fortifikace. V jižní

Obr. 85: Opava, Nákladní ul. Sonda S2, západní profil s parkánovou zdí s. j. 911. Abb. 85: Opava, Nákladní Str. Sondage S2, der westliche Schnitt mit der Zwingermauer N. 911.

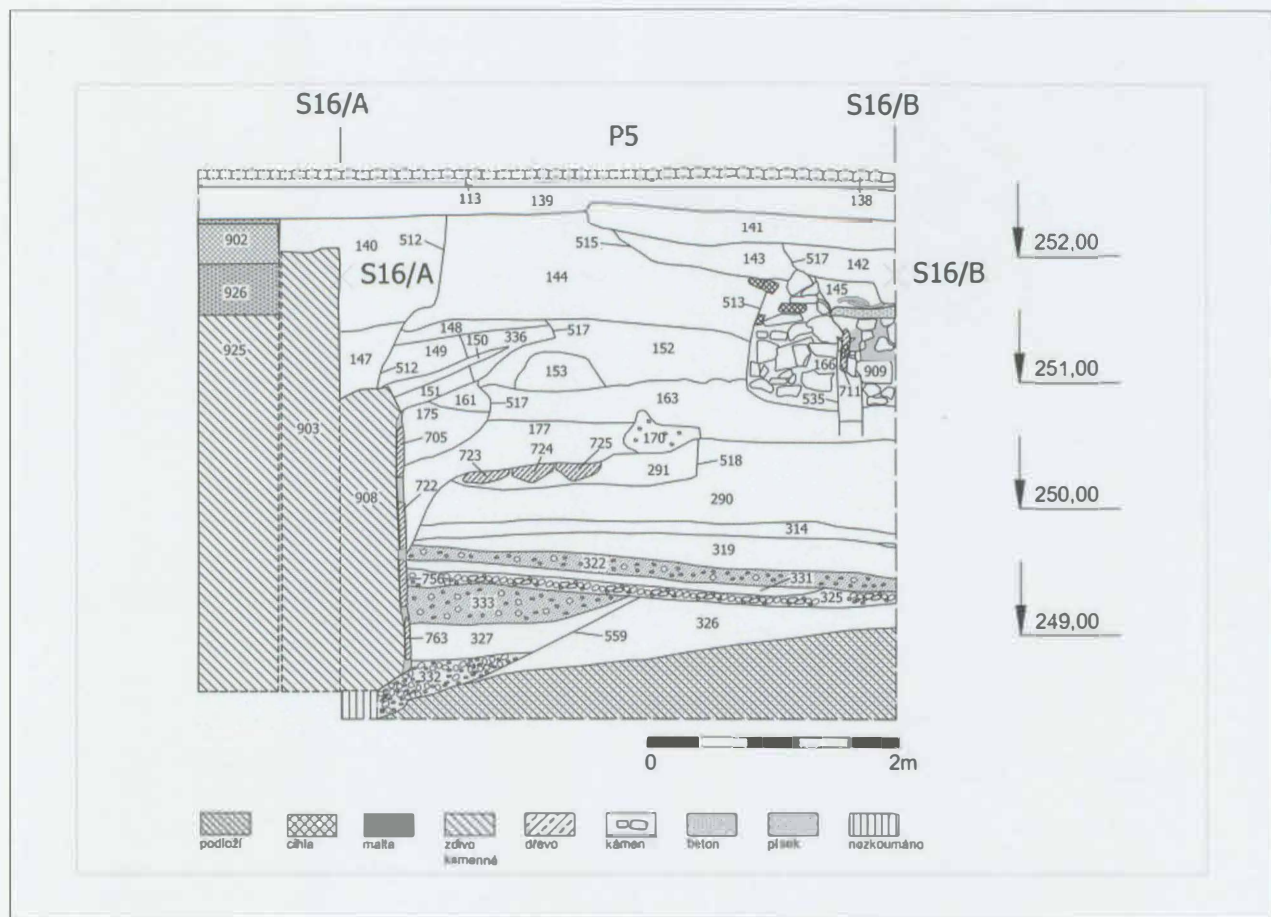
části sondy S2 byla odkryta 1,25 m široká koruna parkánové zdi (obr. 85 – s. j. 911), vystavěné na mírně rozšířeném základu, založeném patrně až do povrchu podloží terciálních jíílů. Při jižní lici zdi byly sledovány násypové vrstvy parkánu, tvořené převážně přemístěnými štěrky. Na severní straně byl u paty parkánové hradby zjištěn horizont říční činnosti redeponovaných terasových štěrků, na které nasedalo souvrství s keramickými nálezy 15.–16. stol., tvořené naplaveninami kontaminovanými sídlištním odpadem. V povrchu vrstvy s. j. 304 byly identifikovány negativy dřevěných kúlů, ražených zřejmě z úrovně níže uložené naplavené vrstvy s. j. 323, v rámci které se mezi kúlů dochovaly fragmenty proutí. Kúlovou konstrukci, zachycenou v předpolí parkánové hradby, lze nejspíše interpretovat jako polský plot. Uvedenou část souvrství překrývaly hlinité vrstvy, uložené pod výrazným sklonem, kterými byl postupně v průběhu novověku zasypáván prostor mezi mlýnským náhonem a parkánovou hradbou, resp. se jednalo o planýrky související s terénními úpravami následnými zániku městské fortifikace.

Podobná nálezová situace byla zjištěna rovněž v sondě S10. I tady bylo zachyceno mohutné, k severu se svažující souvrství, jehož svrchní část zde byla uložena v mladším novověku a později. Níže se nacházející vrstvy již obsahovaly raně novověké a pozdně středověké nálezy. I v tomto případě můžeme spodní část souvrství interpretovat jako naplaveninové hlíny, kterými byl postupně zaplňován prostor mezi parkánovou zdí a mlýnským náhonem. Při je-

jich bázi se ve střední části sondy podařilo identifikovat dno a částečně i stěny příkopu, rovnoběžného s průběhem městského opevnění. Při jeho severním okraji byla odkryta destrukce dřevěné konstrukce, která by mohla být pozůstatkem stěny fixující okraj příkopu. Nelze ovšem ani vyloučit její souvislost s bezprostředně se nacházejícím mlýnským náhonem, resp. s některou z jeho starších stavebních fází. Při protilehlé jižní hraně příkopu byly identifikovány dvě paralelní řady těsně vedle sebe umístěných kúlů, o průměru cca 0,15–0,20 m, fixovaných kameny a zlomky cihel. Tyto kúlů pravděpodobně souvisejí s dřevěnou konstrukcí, která mohla v raném novověku nahradit destruovanou parkánovou hradbu.

Nejmladší nálezové situace, registrované zjišťovacími výzkumem, lze spojit s adaptací areálu Fortenského mlýna na továrnu na sukno a jejím následným provozem. Jednalo se o základová zdiva jednotlivých továrních budov a další technologická zařízení, jako jsou jímky, kanály atp. Velmi dobře se dochovala také nejmladší fáze mlýnského náhonu, jehož trasa byla přeložena do podzemní stoky až po roce 1945.

Výsledky zjišťovacího výzkumu zhodnotila odborná komise, která rovněž doporučila ochranu parkánové zdi a eventuálně i archeologizovaných reliktů Fortenského mlýna na původním místě.

Obr. 86: Opava, Nákladní ul. Sonda S16, západní profil s jednotlivými stavebními fázemi Mlýnského náhonu. *Abb. 86: Opava, Nákladní Str. Sondage S16, der westliche Schnitt mit einzelnen Bauphasen des Mühlgrabens.*

Obr. 87: Opava, Nákladní ul. Celkový pohled na sondu S16 s odkrytým nárožím Fortenského mlýna a obvodovým zdívem Mlýnského náhonu v průběhu výzkumu, od S. *Abb. 87: Opava, Nákladní Str. Gesamtansicht der Sondage S16 mit freigelegter Ecke von Fortenský mlýn (Pfortmühle) und der Umfassungsmauer des Mühlgrabens im Laufe der Grabung von N.*

Literatura

- Kováčik, P., Malík, P., Zezula, M. 2007: Opava-Nákladní ul. Předběžná nálezová zpráva. Archiv odboru archeologie NPÚ-ÚOP Ostrava, č. akce 32/07.
- Havlíček, P. 2007: Zpráva o předběžném kvartérně-geologickém průzkumu v Opavě. Strojopis uložený v Archivu odboru archeologie NPÚ-ÚOP v Ostravě.

Resumé

Opava (Kataster Opava-město, Bez. Opava). Nákladní Str. Hoch- und Spätmittelalter, Neuzeit. Stadt. Feststellungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-PŘEDMĚSTÍ, OKRES OPAVA)

Krnovská ulice č. 17, p. č. 206. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

V souvislosti s výstavbou bytového domu na Krnovské ulici, p. č. 206, proběhl v měsících červnu až říjnu roku 2007 záchraný archeologický výzkum (NPÚ Ostrava, akce č. 12/07).

Zkoumána byla přední část původní předměstské parcely s dnes již nedochovaným domem (č. 16 dle stabilního katastru z roku 1836, č. o. 17 dle „Plan der Realbe-